

Mededelingen Heemkundige Kring
Groot-Haaltert - 3-maandelijks
ledenblad

Redactie:
Diepeweg, 15 9450 Haaltert

18de jaargang 1998 - nr 1

Erevoorzitter:
Veearts Robert Lievens

Voorzitter:
Willy De Loose
☎ 053/83.08.81

Secretaris:
Geert Boelaert
Droeskouter, 12 - 9450 Haaltert
☎ 053/83.30.86

Bestuursleden:
Denderhoutem:
Edgard Huylebroek

Haaltert:
Marc De Moyer
John Scheerlinck

Heldergem:
Roger De Troyer
William Minnaert

Kerksken:
Joris De Kegel

Documentatiecentrum:
Huize Glorieux, Heldergemstraat
167, 9450 Heldergem

Ruiladres:
Diepeweg 15, 9450 Haaltert

Lidmaatschap: 250 Fr.
Steunend Lid: min. 300 Fr.

Rek. nr. 439-5083061-63
Heemkundige Kring Groot Haaltert

Elke auteur is verantwoordelijk voor zijn/haar
teksten.
Teksten mogen overgenomen worden, mits
bronvermelding

De laatste activiteit van ons 17de werkjaar

Voorstelling van 'OE ZEGGE MEN 'T AMMEL'

Vrijdag 5 december 1997 werd onder zeer grote belangstelling in Hof ten Eede het boek van Gilbert Redant voorgesteld.

De 85-jarige auteur verzamelde ruim 2000 Haaltertse uitdrukkingen en zegswijzen met AN-verklaring. Het geheel werd opgesmukt met pittige karikaturen van karikaturist Nesten.

Het Koninklijk Sint-Gorikskoor en Karel Redant vertolkten enkele liederen van de auteur en Schepen Allaer sprak namens het Gemeentebestuur.

Het ging er echt gezellig aan toe. Bewijze hiervan de volgende fotoreportage (foto's Chris Redant).

In een in recordtempo samengestelde tekst brak Gilbert Redant op een ludieke manier een lans voor het Haalterts dialect. Karel Redant vertolkte het met brio op de zangwijze van het gekende 'Een vraa dad ès e stikske spek'.

Nog veer da ze kinne stappen
Moete kinjer'n na schoeë Vlems klappen
Va jongsaf geliejerd, da'n es ni verkiejerd,
Mor ons Oltjers go verloren
't Es den ondergang beschoren,
Al die fouën moppen, ammel nor de knoppen,
'n Es da naa ni vriejed?

In 't Oltjers zē men opgekwekt
Der 'n es gin toël so sappig as ons Oltjers dialect.

Nienof brandt, zegge z'op stroët,
As a veebroek opestoët,
'k Em et o mēn biejen, mok van a ērt ne stiejen,
A es in zē gat gebeten
Of: a eet d'n eef opgeet'n.
Ze mokt van eer'n toëter, a endj op ze woëter,
Naa val mēne frang.

Z' es in 't kiejere van de joëren
't Komt bē 't rouëze van de bloëren,
G' en moetj er ni nor stoën, a eet de koeër' oën,
Z' eed e kopken op eer ouëgen
'n Zo j' er ginnen boeltj va krouëgen,
't Weer en zaa ni agen, 't zaa go katte spagen,
't Moed èm ivvest schiejen.

A weet woëer dat den bessom stoët,
Ze god op veer toeterkeszoëd,

Zere komt te leren, d'n dērde kiejer trēkteren,
A eet er zēn broek versleten,
Oēgetraad es oēgescheten,
Z' es weer van eer rotjen, a endj in zē snotjen,
Doeēd of t' alvenaf.

't Avesseert lēk boeēne knoeēpen
A 'n zaa ze ni moete koeēpen,
't Ang nog in mē louēf, z'n ee ze ni allevouēf,
A eed op zēn slep gelegen,
'k Em onder mēn vouēs gekregen,
A zitj op ne wiejer, zot zēn 'n doe gin zjiejer,
Ze klapt in en outj.

'k Gon der isj en kosj inleggen,
'k En weet 'nt mor van oeēre zeggen,
Ze begintj te vangen, 't zaa o zēn rebber'n angen,
'k Em e stik in mēnne melen,
A lotj mee zen voeten spelen,
Ze mokt van eer oeēren, 'k za e sigarke smoeēren,
Ik kousj mēn schip af.

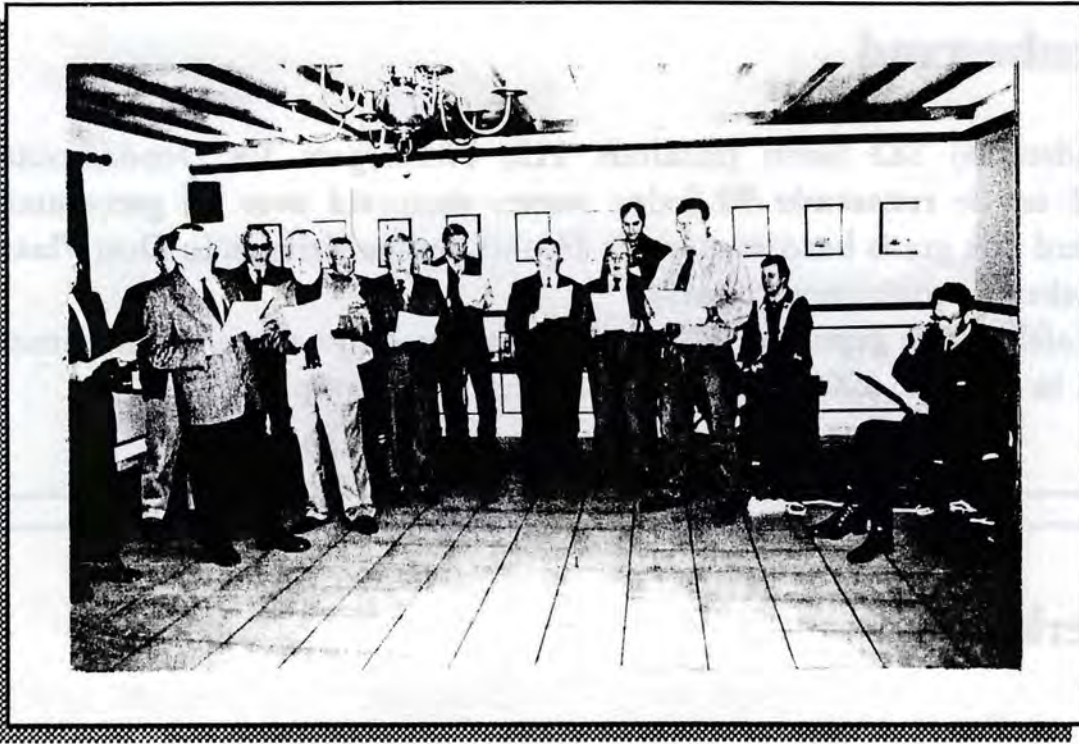
Ge oeērt meejsken,
't Zēn der mee dozouēnen
Moet dad aal verdwouēnen?
Nongdemille djeje!

Het werk ging over de toog als warme broodjes. Bezit je nog geen exemplaar? Een laatste reeks is opnieuw verkrijgbaar bij de boekhandels Gees (Kerksken), Scheerlinck en bij foto Redant op de Hoogstraat. Vlug bijwezen.

De voorzitter overhandigt een passend geschenk

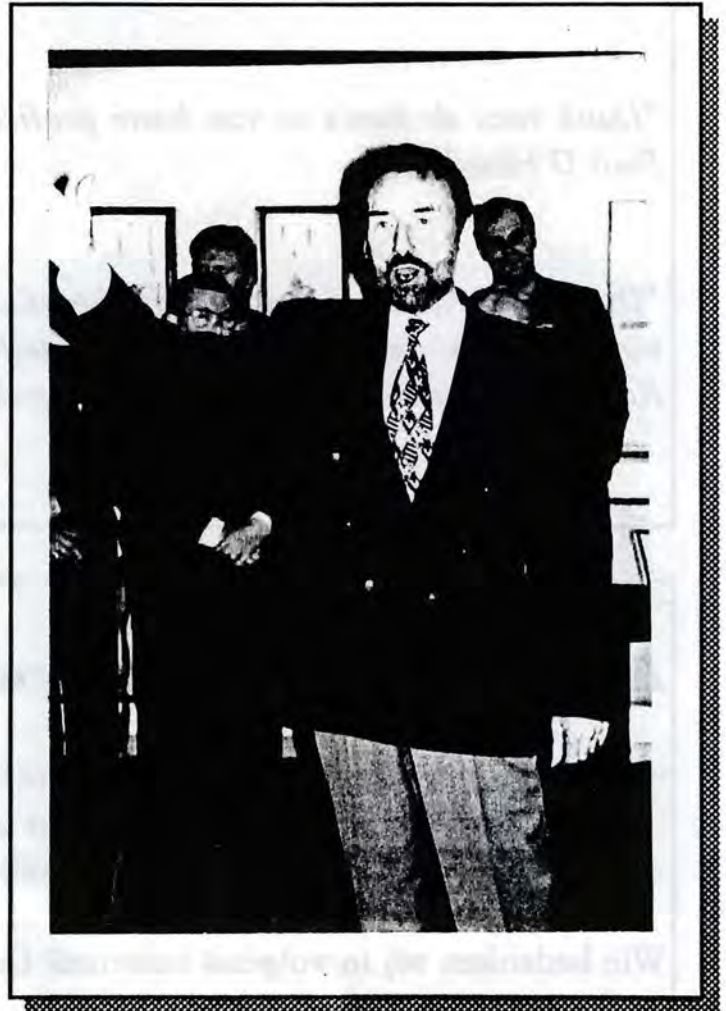

Koninklijk Sint-Gorikskoor

Schepen van Cultuur Wim Allaer
namens het gemeentebestuur

Karel Redant bij de vertolking van het zeemanslied,
waarmee hij de 1ste prijs wegkaapte in Knokke-Heist

Het ledenbestand

In 1997 telden wij 282 leden (Haaltert 112; Helderger 30; Denderhoutem 28; Kerksken 22 en de resterende 90 leden waren verspreid over 49 gemeenten). Het tijdschrift werd ook gratis bezorgd aan de Heemkundige Kringen in Oost-Vlaanderen, aan bibliotheken en archieven (40 nrs).

De inhoudstafel van de gepubliceerde artikels vinden jullie elders in dit nummer. Bereiken wij in 1998 de 300-kaap? Misschien met jullie hulp?

Retro-Kerksken

Nagekomen reacties :

"Ik wil U hartelijk proficiat wensen met uw opzet "Retro-Kerksken". Het was een waar genoegen het laatste nummer van het tijdschrift in te kijken met de talrijke foto's met bekende gezichten... Doe zo voort en veel succes- J.T. Hasselt"

"Dank voor de foto's en van harte proficiat voor al het geleverde en geslaagde werk - Paul D'Hondt"

"Ik moet u feliciteren met dit initiatief... ik mis de kleine dingen van Kerksken, een wandeling in den Biest of naar d'Helle... doe zo voort met uw cultureel werk, Kerksken zal er wel bij varen- Fam. Fonck, Australie."

Aanwinsten documentatiecentrum

-reeks opnamen (omstr. 1940) van de Haaltertse kapelletjes- Julienne Impens, Haaltert-oude prentkaart (omstr. 1912) 'Groeten uit Kerksken'- J. Temmerman, Hasselt-groepsfoto massaspel Bernadette te Haaltert(1952)- Christine Coppens, Haaltert

Wie bedanken wij in volgend nummer? Doodsprentjes, foto's, pamfletten e.d. welkom.

over de Haaltertse walput

Zo beginnen de meeste sprookjes maar dit is er geen. Dit verhaal heeft zelfs veel weg van een legende, maar ook dat is het niet. Het gaat wel over een brokje epische geschiedenis van de Haaltertse wijk Bruul.

Het door het jaarlijkse kermisvuurwerk overbekende plein dat nu dagelijks door geparkeerde auto's wordt ingepalmd, was tot het einde van de eerste wereldoorlog een put. Een put zo groot als het huidige parkeerterrein zelf, met schuin afhellende flanken, zo schuin dat zijn water voor mens en dier toegankelijk was.

Die 'Walput', zoals hij postuum nog wordt genoemd, was voor de wijk immers van kapitaal belang. In zijn water werd sinds vele jaren het vlas geroot en de wasslag gedaan, men bluste ermee eventuele huisbrand en drenkte ermee het vee. Bij strenge winters 'sleerde' de jeugd over het ijs. Dat hij ondanks dit alles ook nog een goedkope visvijver zou zijn geweest mag wel als een fabeltje worden afgedaan.

Onze toenmalige koster, Amand Jooris- die het reilen en zeilen op de Bruul heeft meegemaakt - gewaagde in zijn lied *'Rondom den Waelpu'* over *'linden en groen'* (rondom) en *'eenden en kikvorschen'* (op en in het water). Van vissen geen spoor. Geweten is ook dat herbergiers er 's zomerszondag voor lommerrijke terrasjes zorgden voor de bezoekers. Geweten ook dat er onder de bomen werd *'gekaart, gedronken, gezongen, gedanst, gevrijt en gevochten'*, schrijft al-

thans Albert Van den Bruelle in zijn *'Geschiedenis van Haaltert'*. Kortom 'den Briel' dat was de Walput.

Om een dergelijk gat in de aardbol, zo hoog gelegen en door geen beek of gracht gevoed, constant van water te voorzien, zal wel een bron met een degelijk debiet mede borg hebben gestaan.

Gedurende de Duitse bezetting van '14-'18 zal de eerdergenoemde bedrijvigheid wel in mineur hebben gespeeld, gelijk overal te lande overigens. Maar de put zelf bleef aanvankelijk wat hij was: de bijdehandse toevlucht voor allerlei plaatselijke noden en de attractiepool voor de rest van de Haaltertse bevolking. De aangescherpte devotie voor Sint-Jozef in oorlogstijd - in Zijn kapel heel dichtbijzal dan ook wel hebben doorgewogen.

Naar het einde van de *'Grote Oorlog'* toe begon de Duitse industrie te sputteren bij gebrek aan werkkrachten. Het eigen potentieel was immers grotendeels op de slagvelden gebleven, dus moest de aanvulling uit de bezette gebieden komen. Werklozen werden opgeëist, en dat zorgde overal voor beroering en verzet.

Ook in Haaltert, was aan het Duitse marsbevel niet te ontkomen.

Nu was de toenmalige burgemeester Emiel de Sadeleer, al een tijdje opgepakt omdat hij een verloren gevlogen spionduif van de geallieerden, hem door een geen-raad-wetende melker aangebracht, weer had laten vliegen. Het was de bezetter in de oren gevallen en de burgervader werd prompt naar Duitsland afge-

voerd.

Het werven van werklozen moest dus door zijn plaatsvervanger gebeuren. Door Petrus (Peke) Coppens, namelijk, boer op de nog bestaande hoeve aan de hoek Muis- en Bruulstraat.

De brave man kon het prangende Duitse decreet zomaar niet naast zich neerleggen op gevaar af het lot van zijn voorganger te ondergaan, maar hij bedacht er wel wat op. De oorlog hinkte voor het kreunende Duitse leger op zijn laatste poten, wist iedereen. Het kwam er dus op aan de plaatselijke werklozen tot zolang aan een job te helpen. Aan een job van onberekenbaar lange duur en dat kon - eureka - het dempen van de Walput zijn.

Al goed en wel, maar kon dat zonder het fiat van de Bruulse goegemeente? Die zal aanvankelijk wel hebben gecontesteerd, maar de 'foetj-foetj-burgervader' kwam met doorslaande argumenten op de proppen: de put, geef toe, was na vier jaar publieke verwaarlozing de oude put niet meer en zou het vermoedelijk nooit meer worden, aangezien de tijd niet stilstaat en de noden anders waren geworden, (de eenden en kikvorsen uit 's kosters lied waren waarschijnlijk in de hongerige magen verdwenen), er kon een plein in de plaats komen voor kaatsspel en kermisvuurwerk en andere activiteiten de Bruulse nering ten bate, en tenslotte heiligt het (edele) doel de (drastische) middelen, nietwaar?

Tegen het edele doel: het ontsnappen aan de gevreesde tewerkstelling in Duitsland, had den Bruul geen verhaal. Het gehucht bond noodgedwongen maar pragmatisch in.

Echter, waar haalde men de nodige aarde vandaan om zo'n immens gat te vullen? En de onontbeerlijke paarden om

de karren te trekken, want die waren reeds door de bezetter opgeëist voor zijn oorlogvoering. Twee dooddoeners van formaat, jawel, maar 'Peke Coppens' wist er raad mee, het was allemaal reeds in zijn plan ingecalculeerd.

De Molenberg, zei hij. En zonder paarden!

De Molenberg was destijds een knaap van een heuvel die tot WO I een windmolen had getorst, gelegen aan de Windmolenstraat ongeveer in het verlengde van de huidige Burgemeester de Sadeleerstraat. Vandaar tot op de Bruul een respectabel traject dus, met veel bergaf weliswaar, maar - amai - als toetje een forse klim naar de put toe. Wie wat op de hoogte is van het Haal-terts reliëf denkt zoiets als een onhaalbare kaart.

En toch! Met de 50 werklozen die de burgemeester had weten te ronselen moest het kunnen. Er was daarbij de stimulans van het 'niet naar Duitsland moeten', de geldelijke vergoeding en het vooruitzicht van de wachtende frisse pint na iedere rit in de herbergen van 'den Briel'. Alles bijeen een stevig hart onder de riem om de karwei aan te pakken. En wàt een karwei! We stellen het ons voor als volgt:

Met de Molenberg als vertrekpunt kon de lichtglooiende Molenstraat zonder noemenswaardige inzet genomen worden, de steilere Hoogstraat zelfs met de rem op. De eerste helft van de Bruulstraat gaf al een voorsmaakje van de wachtende krachtpatserij, en aan de meisjesschool begon het. Zeg maar een fikse klim van zo'n 200 meter, het dode gewicht van een boerenkar met versvochtige aarde sleurend over voorhistorische hobbelige kasseistenen, vooraan verbeterd trekkend aan strakgespannen touwen, even verbeterd duwen achter-

aan, hijgend en zwetend onder de inspanning, tot aan het verlossende Oef!

Laat het vooruitzicht van een stevige pint en de andere stimularia dan balsemend hebben ingewerkt op al het leed van de inspanning, de wetenschap dat tientallen dergelijke marteltochten zouden nodig zijn voor het finale Oef! moet gekruide vloeken en andere verwensingen hebben opgeroepen aan het adres van 'den Dosj'. Het was immers geen mensenwerk meer.

Nu, precies 80 jaar na de feiten, zouden we nog begrip opbrengen voor de frustaties van de sukkelaars als we intussen niet beter wisten. Want die voorstelling van ons, hoe logisch gedacht ook, raakt geen grond, want de werkelijkheid oogt volgens betrouwbare bronnen heel wat vriendelijker.

Wat doe je immers in zo'n geval, als alles er op wijst dat het einde van de oorlog niet ver meer af is en je weet dat haastige spoed veel zweet en afgepeigerde ledematen zal kosten? Je maakt er weloverwogen een langzaam-aan-actie van om zeker dat einde te halen. Je poseert enkele manschappen aan de Molenberg om te laden, enkele ook aan de put om te ontladen, en de rest van de 50 kan op tocht met één kar (slechts één, die volgens betrouwbare bron) wellicht halfvol geladen, vloeiend de Molenstraat af, idem de Hoogstraat af. Daar moet je even bekomen van de 'inspanning'. Je rolt en rookt een sigaret onder het geproest om een paar schuine moppen. Een halfvolle kar krijg je dan met zoveel trek en duwkracht, ondanks de voorhistorische hobbelige kasseistenen, spelenderwijze de Bruulhelling op en je neemt overvloedig de tijd om de wachtende pint ad fundum te ledigen. Kortom, je maakt er, in plaats van een krachtslopend akkevietje, een lollige janboel van.

Zo is het gebeurd. En met als onthutsend resultaat een niet eens helemaal gevulde put bij Wapenstilstand. Maar dat zal de dapperen een zorg zijn geweest.

Wel blijven we wat op onze honger over de tolerante houding van de Duitse overheid die de Haaltertse 'pantomime', opvallend doorstoken kaart als ze was, niet in de kiem heeft gesmoord. Maar wellicht had ze nog slechts oog voor de hachelijke toestand aan het front, wie zal het zeggen?

Hoe dan ook, 'Peke Coppens' had zijn slag thuisgehaald: de Haaltertse werklozen waren de deportatie ontsprongen, mede de chaos in het ineens stortende Duitsland na de nederlaag.

Het betekende helaas de teloorgang van het Bruulse troetel- en zorgenkind: de Walput.

*Met dank aan informant Gerard Van Impe
Gilbert Redant.*

PS: Het woord 'bruul' (vroeger ook bruel, brul, briel en het verkeerd gebruikte bril) is afgeleid van het Keltische 'brogilo' dat o.a. 'gemeenteweide', 'ingesloten plaats, poel', betekende. Een put in een weide was dus een weideput. Vandaar 'wèjepit of wouëpit' de oude en eertijds meest gebruikte dialectische benamingen voor de Bruulse put.

'Walput' is van jongere datum. Misschien vond koster Jooris die dialectnaam niet passend in zijn AN-lied en heeft hij er gewoon 'wael' van gemaakt. *Wie zal het (nog) zeggen?*

Ook Jozef de Brouwer vermeld in 'Toponymie van Haaltert' alléén een 'Werput' (1632) en een 'Wijput' (1843), van 'Walput' geen enkele spoor.

hoe financieren?

Alle waardevolle zaken in het leven eisen een kostprijs. Evenzo verging het de ouders die een zoon naar het priesterschap wilden begeleiden, lees: bekostigen. Eertijds was het een grote eer een priester in de familie te hebben en veelal ging dit gepaard met (vooral) financiële offers.

Het was normaal dat de gegadigden uit de gegoede stand kwamen, wat niet verwonderlijk was gezien dit ambt een zekere intellectuele basis vergde en dat bij de lagere klasse het onderwijsniveau op een laag pitje stond, vooral wegens de onbestaande schoolplicht in België vóór 1914.

Wij toetsen dit aan een specifiek geval in een Denderhoutemse familie Van der Haeghen, verblijvend in Kortrijk in 1683.

Michiel Van der Haeghen voelde zich tot het priesterschap geroepen. Zijn ouders aanvaardden de keuze en overwogen hoe de studies te bekostigen. Het ging om een kroostrijk gezin en uiteraard diende er op een doordachte wijze gehandeld te worden.

De inleiding werd nauwkeurig omschreven en alles werd contractueel, schriftelijk vastgelegd bij Laurens Van Dermonde, *'notaris publique, residende binnen de stede van Cortrijcke'*. Tot grotere zekerheid werden er twee getuigen bijgehaald, Niclaes De Vos en Jan Claerebaut die de akte mede ondertekenden.

Het voornemen van zoon Michiel werd door vader sterk geapprecieerd: *"Sieur Jacques Van der haeghen, fs Livinus, woonende jedenwordigh binnen de voornoemde stede welcken voorn. comparant insiende de groote gheneghentheyd die Mr Michiel Van der Haeghen synen sone is hebbende tot de studien ende de appparentie van door de selve eens te geraecken tot de promotie van weerlich priester."*

Het vermoeden is gewettigd dat de familie over min of meer beperkte gerede gelden beschikte die deze financiering onmogelijk maakten. De ouders waren gevorderd in leeftijd *"vader en moeder hunnen grooten ouderdom"*. En er waren de andere kinderen. Er was slechts één redelijke oplossing: Michiel ontving het inkomen van het onroerend goed te zijner beschikking en het leed geen twijfel, allen waren het voornemen zeer genegen: *"...dat nochtans Mr. Michiel Van der Haeghen tot het doen van sijne voorn. studien ende tot het geraecken van de voorn. promotie noodig heeft eenighe eereelicke innecommen heeft aenden selven sijnen soone ghejont ende ghegheven jont ende geeft..."*

Maar wat als na bepaalde tijd Michiel dit edel voornemen opgeeft? En de geldsommen die inmiddels verbruikt werden? Ook dit is niet aan de aandacht van vader Van der Haeghen ontgaan. Hij liet het zelfs acteren: *"...ende waert gelieve den Goeden God den voorn. Mr Michiel Van der Haeghen niet*

en geliefde te laeten continuieren in sijne goede gheneghentheyte omme te worden priester, ende tot den selven staet niet en wierde ghepromoveert maer ter contrarien hem begaf tot den houwelicken staet soo sullen dincommen om synen voorsyden vader ende moeder ofte wel indien de selve middelertyt quamen te sterven ofte een van de tweeen sullen de selve goederen succederen ende ghedeelt worden bij de gone daerinne gherecht naer de costumen van den Lande van Aelst...” Op te merken dat hij de gebruiken van onze streek indachtig bleef. In geval van overlijden van vader en/of moeder zullen broers en zussen weerom gerechtigd zijn het inkomen eerlijk te verdelen. Hier komen wij nu bij het dorp waar de goederen gelegen zijn. Opzettelijk hielden we de tekst tot hier onvermeld. Er staat woordelijk: *“het jaerlicks incommen van alle de goederen die hij comparant (vader Jacques, nota E.H.) is hebbende ende hem toecomende binnen de prochie van Denderhoutem lande van Aelst, gheene gesondert nochte ghereserveert omme daermede te doen sijne voors. studien ende in cas het ghelieve dat hij wierde ghepromoveert tot het priesterdom consenteert voor als nu ende alsdan dat hij op de voorn. goederen sal moghen te nemen ende realiseren synen tytelt van priester...”*

Als Jacques Van der Haeghen het inkomen van zijn goederen -actuele als nog te verwerven (erfenissen) - in Denderhoutem ter beschikking stelde van zijn zoon, kunnen wij ons best voorstellen dat het om een serieus bezit moest gaan. Een vijftiental jaren later bevat het Denderhoutems landboek heel wat gegevens over het onroerend bezit der familie Van der Haeghen. “Sieur Jacques” - we vermoeden dat het om onze man uit Kortrijk gaat - bezit hier dan

nog 5,50 dw = 1,78 ha. Was er in die 15 à 20 jaar dat ze Denderhoutem verlaten hadden al van verkocht? Misschien. Bovendien kon hij heel wat verwachten: zijn zus Susanna bleef ongehuwd en overleed in Kortrijk. Het was toen toch zo dat men heel wat meer kon utruchten met inkomens van onroerend goed dan nu, wegens de enorme muntontwaarding na drie eeuwen. De Wwe Nicolaes Van der Haeghen bezat in 1699 nog meer dan 8 ha onroerend goed in onze gemeente (1). Dat dit goed diende aangesproken wijst er vermoedelijk op dat het normaal gezinsbudget wellicht zwaardere uitgaven niet aankon.

Het is duidelijk dat de roots van dit gezin in Denderhoutem lagen. Nazicht van de Parochieregisters leerde ons dat wij te doen hebben met de gekende kosterfamilie Van der Haeghen (2). De Kortrijkse acte wijst ons op ene Livinus Van der Haeghen in dezer voege: *“Sieur Jacques Van der Haeghen, fs Livinus”*. (3) Het zou kunnen dat deze Jacques gehuwd met Proveyn Philippina, naar Kortrijk verhuisde, met twee in Denderhoutem geboren kinderen, Frans en Catharina. Bekijken wij even de gegeven data: de Notaris acteert in 1683. Michiel is dan wellicht 17 à 18 jaar, dus geboren omstreeks 1665 of 1666, wat best mogelijk is aangezien zijn eventuele broer en zus geboren werden in 1654 en 1656 en er nog meerdere broers en zussen waren. Na 1656 eindigen de gegevens in Denderhoutem. Nergens spreken de registers hier nog van een Michiel. Er is meer, bij onderzoek van de Denderhoutemse Staten van Goed wordt vastgesteld dat een kaveling in 1715 plaats vond tussen de kinderen van Francois Kieckens-Elisabeth Van der Haeghen en ook over de erfgenis van Susanna Van der Haeghen overleden te Kortrijk alsook over de erfgenis van Josyne Vijverman, grootmoeder.

Het zou best kunnen dat Susanna, een zus van vader Jacques was en mee verhuisde naar Kortrijk ofwel er later gaan wonen is. Zeker bleef zij kinderloos, wellicht ongehuwd, want haar erfenis ging naar de vier kinderen van haar nicht Elisabeth, de kinderen Kieckens-Van der Haeghen. Zeer waarschijnlijk kan gesteld worden dat de jonge Michiel nauw verwant was aan onze kosterfamilie, die trouwens zeer begoed was.

Dat wij de afloop van Michiel's voornemen wilden kennen is logisch. Voorlopig slaagden wij er niet in dit te achterhalen. Noch de archieven van Kortrijk en Doornik, noch de archieven van het Brugs seminarie konden ons vooruithelpen.

Wij willen hier aan toe voegen dat wij informatie vonden over een pater jezuïet, Antonius Van der Haeghen,

geboren in Denderhoutem in 1658. Rhetorica bij de jezuiten in Aalst in 1675. Priesterwijding in 1689. Overleden op 26 december 1716 (4). Veel gelijkenis met onze behandelde jongeling, maar niet alles...

(met dank aan Mevr. Stradiot-Van Roy voor haar zoekwerk in Brugge)

Edgard Huylebhoek

1- Bewerking van dit Landboek is in voorbereiding

2- HUYLEBROEK E., Denderhoutem, de Sint-Amandusparochie. Denderhoutem 1985

3- RA Beveren, Land van Rotselaer, Denderhoutem Wettelijke passeringen nr 1192

4- DE BROUWER J., De Jezuiteten te Aalst

Lidmaatschap nog niet hernieuwd ?

DOE HET NU !!!

Met dank voor jullie sympathie

Bibliografie HAALERT en deelgemeenten

De Potter en Broeckaert	Geschiedenis der gemeenten in O-Vlaanderen Haaltert, Helderger, Denderhoutem en Kerksken	Gent 1895
De Brouwer Jozef	Toponymie van Haaltert	LvA 1955
De Brouwer Jozef	Parochiale Geschiedenis van Haaltert	LvA 1956
Van Houck Maurice	Haaltert, kantwerkstergemeente	VTB 1972
Van den Bruelle Albert	Geschiedenis van Haaltert, deel I en deel II	Eig. Beh.1975-76
De Loose Willy	Straten en stretjes van Haaltert	VTB 1976
De Loose Willy	Haaltert in oude prentkaarten	VTB 1976
Redant Gilbert	Idioticon Gr-Haaltert dialect	Eig. Beh. 1997
De Loose Willy	Kapellekes van Gr-Haaltert	VTB 1978
De Loose Willy	Kerksken in oude prentkaarten	VTB 1978
De Loose Willy e.a.	Helderger in oude prentkaarten	VTB 1982
Van den Steen Joeri	Haaltert-Dorpsbeelden uit het verleden	Gent 1993
Meganck Laurent	't Muziek van Atom - 100 jaar	D'hout 1996
De Loose Willy e.a.	Wandelgids Haaltert	Gem.Bst. 1990
De Loose Willy	J. De Brouwerfietsroute	Gem. Bst. 1995
Van Cromphout Omer e.a.	Kerkschatten Sint-Gorikskerk	Df 1986

Uitgaven Heemkundige Kring Haaltert ivm Groot-Haaltert

De Brouwer Jozef	Staten van Goed Haaltert-Kerksken	1980
Meganck Laurent	Bloemlezing V. Van de Weghe Zalige stonden van een verloren uur	1984
Huylebroek Edgard	Sint-Amanduskerk Denderhoutem	1985
De Loose Willy	Bijdrage geschiedenis St-Gorikskerk Haaltert	1986
Redant Gilbert	Idioticon Haaltert dialect (2de herw. uitg)	1993
Lievens Robert e.a.	Parochieregisters Helderger	1996
Lievens Robert	Staten van Goed Denderhoutem	1994
Scheerlinck John	Reconstructie Haaltertse gezinnen 1605-1800	1995
De Loose Willy	Politieke en sociale geschiedenis van Haaltert 1830-1976	1995
Lievens Robert e.a.	Staten van Goed Helderger (1629-1796)	1996
Scheerlinck John e.a.	Burgerlijke Stand Helderger (1800-1900)	1996
Minnaert William e.a.	Bijdrage Geschiedenis van Helderger	1996
Scheerlinck John	Gezinsreconstructie Kerksken (1696-1896)	1997
Redant Gilbert	Oe zegge men 't ammel (2.000 Haaltertse uitdrukkingen-dialect)	1997

Herinneringen...

Een foto uit 1920 van een bewaarklas in de lagere school van Terjoden.

1ste rij zittend: 2: Polleken; 3:...De Neve; 4: Cornelle De Meyer; 5: Albert Muylaert;

2de rij staand: 3: Julienne Coppens; 4: Clotilde Van De Velde;

3de rij staand: 8: Albert Van Leysbeth

4 de rij staand: 2: G. Ghijsels; 3: Elisabeth Roelandt; 10: Marieken Van den Steen;

5 de rij staand: 8: Yvonne De Schryver

Foto: gift Alfons Redant

*Een mooie opname uit 1922 bij de familie Domien Temmerman in de Stichelen.
De fles werd bovengehaald n.a.v. de verloving van Achiel Temmerman (staat niet op de foto,
waarschijnlijk de fotograaf) en Augusta Ouvry die voor de eerste maal kwam kennismaken met
haar toekomstige familie.*

- vlnr: 1-Augusta Ouvry
2-Helena De Schrijver (echtgenote Jozef Temmerman)
3-Eulalie De Vos (echtgenote Domien Temmerman)
4-Domien Temmerman
5-Albert Temmerman
6-Jozef Temmerman
7-Nathalie De Zutter met baby (Germaine Temmerman)
8-Charles Mertens (Bruul)

Informatie: Amandine Temmerman
Foto: gift Jozef Mertens

Dergelijke opnamen, geschikt voor publicatie, zijn steeds welkom !

ASPECTEN VAN DE KINDERTIJD IN DENDERHOUTEM.

1910-1949 (DEEL V)

2.8. Winterspelen

Schaatsen ('schofferdijnen')

Baantje glijden

Eén van de door de kinderen meest geliefde bezigheden tijdens de winter was het baantje glijden. Baantje glijden of 'sleren' deed men steeds op klompen: schoenen zouden te snel versleten zijn. In de winter droegen de kinderen trouwens meestal 'bootjes' (een soort hoge klompen).

Voor het baantje glijden nam men een aanloop en plots liet men zich glijden over het ijs. Als men tot stilstand gekomen was, ging men weer zijn beurt afwachten in de rij.

Vermaak met de ijsstoel

Met een ijsstoel wordt geen slee bedoeld. De ijsstoel zag er heel anders uit: hij had eigenlijk het uitzicht van een echte stoel. Die stoel stond op een soort platformpje, dat op zijn beurt rustte op twee ijzers. Op een ijsstoel kon men dus met twee plaats nemen. Op het stoeltje, maar ook lager, op de grotere plank, kon iemand zitten.

De ijsstoel werd vaak op een helling naar boven geduwd, waarna men er zich mee liet naar beneden glijden.

Bij de kinderen van Denderhoutem was er in de periode 1910-1949 reeds een primitieve vorm van schaatsen bekend. Echte schaatsen, zoals wij die nu kennen, hadden de kinderen uiteraard nog niet. Daarom moest men ze zelf maken. Men gebruikte daarvoor de eigen klompen: men maakte een gleufje in de klomp: vooraan en achteraan. Dan spande men een stuk metaal over de klomp. Men plooidde het metaal zo, dat het geheel erg gespannen stond. De metalen staaf die men gebruikte, was meestal een handvat van een oude emmer. In dit metalen handvat zat er namelijk een weinig staal. Precies daarvoor kon men ze goed opspannen. Eén informant beweerde zelfs dat hij ooit nog de hielen van zijn klompen geslagen had met een houwmes om er gemakkelijker mee te kunnen schaatsen. Een groot nadeel bij het gebruik van dergelijke ijzers was, dat er meestal tijdens het schaatsen één van de ijzers loskwam. Gebeurde dit, dan liet men zich op één been verder glijden.

Omwille van dit nadeel gebruikten andere kinderen de spaken van een fietswiel. Zo brachten ze er twee aan op één klomp. Ze werden evenwijdig, op een afstand van 3 centimeter, op de klomp aangebracht.

Soms liet men zich gewoon verder glijden op de schaatsen, hiervoor gebruikte men een aangescherpte stok.

Men plaatste die meestal tussen de benen en dan duwde men er zich mee af. Vermeldenswaard was ook de plaats waar de kinderen gingen schaatsen. Nu wordt het gedaan op een schaatsbaan of op een dichtgevroren vijver. In de kindertijd van onze informanten bestond er natuurlijk nog geen schaatsbaan. En in Denderhoutem was er één (voor het schaatsen beschikbare) vijver. En zelfs als die bevroren was, mochten de kinderen er niet op schaatsen. Het terrein waar wel geschaatst mocht worden, bestond uit de vele laag gelegen en in de winter ondergelopen weiden. Daar mocht men al eens door het ijs zakken, de schade bleef beperkt tot een paar natte voeten en wat natte kleding.

Sneeuwballen gooien

Op alle straathoeken zag men kinderen sneeuwballen gooien. Op school was het echter verboden.

Sneeuwmannen maken

Het maken van een sneeuwman was ook vroeger reeds een echte kinderactiviteit. Men rolde drie sneeuwballen en plaatste de twee grootste onderaan en een kleinere bovenop. Thuis haalde men een oude hoed of muts. Voor de ogen gebruikte men twee kooltjes en de neus bestond uit een wortel. Soms stopte men de sneeuwman ook nog een borstel in de hand.

2.9. Schietspelletjes

Schieten met de boog

Een boog hadden de meeste jongens wel. De pijlen werden uit riet gemaakt. Vaak bracht men in de pijlen een sneetje aan, net voor de knoop. Daarin stak men een spijker en dan bond men de snede dicht zodat de spijker bleef zitten.

Schieten met een katapult

Voor de vervaardiging ervan kozen de jongens een Y-vormige houten stok. Daaraan bevestigden ze een elastiek. In de lap stof, die in het midden van de elastiek zat, legde men keitjes waarmee men schoot. Soms werden knikkers gebruikt.

Schieten met een klakbus

De klakbus was de minst gevaarlijkste van de drie soorten schiettuig: al wat de klakbus weg kon schieten, was een prop gekauwd krantenpapier.

De klakbus werd gemaakt van het hout van een vlierestruik. Men zaagde er een stuk uit met een lengte van ongeveer 25 centimeter en een diameter van ongeveer 5 centimeter. Dit stuk hout werd doormidden gezaagd. Uit het ene stuk werd al het merg gehaald. In het andere werd een spijker of een stuk hout in het merg geslagen. Zo kon men dit deel in het andere schuiven. Schieten met de bus ging als volgt: men kauwde twee proppen krantenpapier: één prop stak men in het holle deel van

de bus. Dan duwde men deze prop, met behulp van het andere stuk van de bus, zo ver mogelijk. Vervolgens stak men er de tweede prop in. Wanneer men nu de twee delen in elkaar schoof, werd de prop die men eerst in de klakbus had aangebracht, door de (te) grote luchtdruk, weggeschoten. Vaak plaatste men de bus, bij het schieten, op de borst: men trok dan het stuk waar de beide proppen inzaten, naar zich toe tot de eerste werd weggeknald.

2.10. Wanneer speelde men?

Omdat er meestal buiten gespeeld werd, speelden de kinderen hoofdzakelijk tijdens het weekeinde. Na het huiswerk (als men dit reeds moest maken) dienden ze vaak nog thuis te helpen. Dit was vooral het geval in de landbouwersgezinnen. Er bleef gedurende de week weinig tijd over voor het spel. Daarnaast waren er nog de vakanties... maar in de grote vakantie werkten veel kinderen thuis. Er waren heel wat landbouwersgezinnen... en er was nogal wat werk tijdens de oogst.

De tijd waarop men speelde, werd dus mede bepaald door de beroepsklasse van de ouders.

2.11. Wat speelde men het jaar door?

Tijdens de gesprekken met onze informanten kwam één gegeven vaak terug: de spelletjes werden sterk bepaald door de tijd van het jaar. Niet enkel de seizoenen konden duidelijk van mekaar worden onderscheiden. Zelfs de opeenvolgende maanden vertoonden al duide-

lijke verschillen. Op basis van de verstrekte gegevens, hebben wij getracht een beeld te schetsen van de volorde waarin de spelletjes jaarlijks terugkwamen.

a-Januari

In de nieuwjaarsmaand kwamen de typische winterspelen aan bod. Het populairst was ongetwijfeld het 'baantje glijden'. Daarnaast amuseerden de kinderen zich met de ijsstoel. Bij een voldoende dikke ijslaag werd er geschaatst of 'geschofferdijnd'. Sneeuwballen gooien en sneeuwmannen maken waren ook van de partij.

Na het buiten spelen, kaartten de kinderen soms als het donker werd.

b-Februari

In deze maand trad de dooi reeds vaak in en kaartte men binnenshuis.

c-Maart

Het weer was dan meestal droog. Maar koud was het nog wel. Als de kinderen naar school gingen, liepen ze vaak om het hardst naar een (vooraf overeengekomen) doel. Anderen amuseerden zich met een fietswiel waar ze de spaken hadden uitverwijderd. Ze dreven het voort met een stok.

Ook de kaatsbal werd uit de kast gehaald.

d-April

In april kon het nog koud zijn. De loopspelen bleven daarom nog in gebruik. Vooral 'haasje over' was typisch voor deze maand.

De 'marbols' (knikkers) en 'toppen' (tollen) werden te voorschijn gehaald. De gewone én de ijstop werd gebruikt.

e-Mei

In deze warme periode moesten de meikevers het ontgelden. Met een draadje aan het pootje gebonden vloog hij op.

Ook de vogels werden beloerd. Vooral met mussenijzers en met twijgjes, bestreken met lijm, werden ze be-laagd.

f-Juni

Bij het verschijnen van de kersen speelden de kinderen met de kersenmo-len.

Het dierenkwellen dat in mei begon-nen was met meikevers en vogels als slachtoffers, ging verder in juni. Vooral de kikkers hadden het nu te verduren: ze werden doodgeslagen met stokken en stenen om even later op een vuurtje te braden. De 'puitenbillekes' waren een lekkernij.

Kikkers opblazen vonden sommige bengels ook prettig.

g-Juli

Naast het zwemmen in de beken, was er ook de visvangst. Men ving ste-kelbaarsjes en grondels in de beken.

h-Augustus

Bij de boeren werd de geest van de jeugd ontspannen door het werk op de velden. Augustus is immers de oogst-maand. Nadat de graangewassen van de velden waren verdwenen, stonden de

stoppelvelden volop ter beschikking van de kinderen: ruimte genoeg om de 'draak' (vlieger) op te laten.

i-September

Het volle fruitseizoen bood de kinde-ren de gelegenheid om zich te vermaken met het stelen van appels en peren. Een gestolen appel smaakte immers zoveel beter!

j-Oktober

In de maand waarin het land werd ingezaaid, waren de 'klakkers' erg in trek. Een klakker bestond uit een stukje hout waarvan de schors aan één zijde over een bepaalde lengte losgesne-den werd, zodat dat stuk schors tegen de rest kon geslagen worden en lawaai maakte.

Noten waren er bij de vleet en daar er wel altijd ergens in de buurt een boomgaard met notebomen te vinden was, ging men die nogal eens 'opzoeken'.

k-November

In deze herfstmaand werd er veel gebikkeld.

l-December

Om zich in deze koude maand wat op te warmen, waren de loopspelletjes aan de orde van de dag. De sneeuwpret begon opnieuw en werd in januari voortgezet, wat meteen de cirkel sloot.

(wordt vervolgd)
(naar de thesis van Koen Werelds)

BOELEFADEN met criminelen

Tijdens de eerste helft van de 18de eeuw begon de criminaliteit ongemeen grote proporties aan te nemen. Menigvuldige klachten van de bevolking leidden tot maatregelen om een einde te stellen aan moorden, inbraken en andere delicten. De kaselrijen van Aalst, Dendermonde, Oudenaarde en Kortrijk werkten samen om criminelen op te sporen en dit resulteerde in een enorm groot aantal aanhoudingen, gevolgd door evenveel veroordelingen, die toen spectaculair werden uitgevoerd.

Dit gebeurde letterlijk i.s.m. de bevolking, die aangespoord werd om te *"ontsetten alle suspecte (verdachte) huysen, ende te apprehenderen alle personen eenigsints suspect en onvoorsien van behoorelyck certificaat ofte pasport"*. De actie leidde tot een onverwacht succes en P.F. Pycke moest te Aalst enkele tientallen vonnissen ondertekenen in de periode van 7 oktober tot 14 december 1748.

Het eerste vonnis werd uitgesproken tegen Simon Ysenbaert, een dertigjarige uit Sint-Maria-Oudenhove, die sinds 1740 op pad was en in 1744 een man doodstak op de jaarmarkt van zijn dorp, twee soldaten vermoordde in een herberg te Bavegem en verschillende inbraken pleegde o.a. bij Pieter Lauwaert te Erpe. Voor al zijn wandaden werd hij veroordeeld tot het breken van alle ledematen en te sterven op een rad, opgesteld op een schavot op de Grote Markt van Aalst.

Simon Ysenbaert was echter omringd van enkele companen en hij was

zeer bevriend met Anne-Marie De Clercq *"gebortig van Altert, Lande van Aelst, oudt omtrent de 23 jaren"*. Zij verkeerde reeds enkele jaren in gezelschap van slecht allooi en *"te loopen ende vagabonderen met dieven, schelmen ende moordenaeren, sonder te hebben eenige vaste woonplaetse ofte domicilie, niet sonder achterdencken van benevens Simon Ysebaert te hebben gestolen, often ten minste van syne gestolen goederen te hebben geprofiteert"*.

Alhoewel zij beticht werd van verschillende criminele feiten, kreeg zij één van de lichtste straffen die toen uitgesproken werden: *"Wysen ende condemnieren u tot reparatie van alle het gone voorgeschreven, op een schavot met scherpe roeden op de Merct alhier, gegeeselt te worden tot den loopende bloede, ende alsdan bebrantmerct te worden ende geteekent met de letter V. Bannende u voorders te leven geduerende buyten de Landen van de Dominatie van den Koning van Vranckryck, ende buyten de geconquesteerde Casselreyen van Cortryck, Aelst, Audenaerde ende Dendermonde de selve re ruymen binnen den derden daege naer slaekinghe van Vangenisse, met interdictie van geduerende dies daer binnen te komen, op pene van voordere lyfstraffe"*. (1)

Gelukkig voor A-M De Clercq heeft zij de uitvoering van haar vonnis, uitgesproken op 26 oktober 1748, niet moeten doorstaan om reden dat *"de criminele swanger synde en in deze sententie niet is geëxecuteert"*.

Julien De Vuyst

KRANTENSTILLEN

enkele decennia geleden

In de socialistische 'Voor Allen' van 22 augustus 1937 lazen wij een staaltje van vooroorlogse journalistiek of hoe men teksten schreef zonder boodschap.

"Naklank over de Vlaamse kermis op Terjoden".

Wie is de slimste op Terjoden? Wie past de fronters een bril? Wie droomt ervan Carlier opzij te zetten? Waarom heeft Albert de Vlaamse kermis ingericht?

Primo om de fronters te lijmen, secundo, om zijn politieke invloed te vermeerderen, tertio, om in de gratie van de pastoor te staan!

En voor niets anders? Nog voor duizend en één zaak.

Maar Wannes zei: dat hij de pastoor op de kermis gezien heeft en dat hij echte Vlaamse Export dronk samen met Katholieken en onze serieuze en heilige fronters. En zei Wannes niet dat de

pastoor om 2u30 als ne grote naar huis kwam?

En is de kerk gered met die Vlaamse kermis? Ba, ja ze wordt nu toch geschilderd en Van Pottelberghe beloofde de fronters wat 'geel' te gebruiken. En wat heeft dat allemaal te zien met de Vlaamse kermis? En wie was daar allemaal op die kermis? Wie? Eenvoudige mensen, serieuze en deftige mensen, mensen die nog kunnen heilig verklaard worden terwijl ze leven, mensen die met het hunne content zijn en met een 'lievevrouwken' naar bed zouden gaan. Wat? Van alles en nog wat, tot leeuweflaggen toe: deze laatsten dienden tot attractie in het circus!"

Willy De Loose

INHOUD MEDEDELINGEN HEEMKUNDIGE KRING - JG 17, 1997

- Nr 1- Wel en wee, trots en nostalgie van de Haaltertse torenhaan
Volksmissies te Heldergerm
Aspecten van de kindertijd in Denderhoutem, 1910-1949 (I)
Tramperikelen te Denderhoutem
Pacht op goederen van het Bureel van Weldadigheid, Haaltert, 1877
Herinneringen- Foto jeugdbewegingen KAJ-BB 1937
Foto Bewaarklas, meisjesschool Haaltert 1919
Gilbert Redant
Roger De Troyer
Koen Werelds
Willy De loose
Willy De Loose
- Nr 2- Generaal Le Marrois, grootgrondbezitter in Heldergerm, 19de eeuw
De huwelijken staat is zeer moeilijk... (begin 1900)
De kostersfamilie Jooris te Haaltert
Aanleg van het nieuwe kerkhof te Denderhoutem in 1900
Aspecten van de kindertijd in Denderhoutem, 1910-1949 (II)
Een borzeken zoek tijdens de Paasmis te Haaltert in 1865
Herinneringen- foto's voetbalclub RC Haaltert in 1947
Redactioneel-Tentoonstelling Sociale organisaties Daenspartij
Restauratie bakoven Gotegem Haaltert
Roger De Troyer
Willy De Loose
Willy De Loose
Edgard Huylebroek
Koen Werelds
Willy De Loose
- Nr 3- Corvee met paard en wagen voor onze boeren
Over kromme wegen, een Upstal en de Dheyssel te Denderhoutem
Er was een dorpje in Vlaanderen (Heldergerm)
Gevaarlijke en ongezonde 'Nijverheidsgestichten' in Haaltert, 1850
Aspecten van de kindertijd in Denderhoutem, 1910-1949 (III)
Herinneringen- Foto kantwerkster te Haaltert omstreeks 1935
Edgard Huylebroek
Edgard Huylebroek
Bertha De Winne
Willy De Loose
Koen Werelds
- Nr 4- Het Wetzal-orgel van Denderhoutem
Gemeenterekningen Heldergerm, 1871-1880
Heldergermaars aangehouden wegens bedelarij, 1775
Aspecten van de kindertijd in Denderhoutem, 1910-1949 (IV)
Kermis Haaltert, 100 jaar geleden
Diefte van een zaksken havermeel te Haaltert, 1874
Fotoreportage tentoonstelling 'Retro-Kerksken'
Herinneringen- Foto fam. Van Landuyt- De Smet in 1927
(priesterwijding Omer Van Landuyt)
Prentkaart- Un baiser d'Haaltert
Julien De Vuyst
Roger De Troyer
Julien De Vuyst
Koen Werelds
Willy De Loose
Willy De Loose
Willy De Loose